

Uitgebreide toelichting van het meetinstrument

Eenzaamheidsschaal

November 2014

Review: S Jansen

E Jacobs

Herziening: JB Grondal

Invoer: ML Bokhorst

1 Algemene gegevens

	Het meetinstrument heeft betrekking op de volgende categorieën
Lichaamsregio	Overige, ongespecificeerd
Aandoening (ICD)	Overig, ongespecificeerd
Domein 'Menselijk functioneren' (ICF)	Tussenmenselijke interacties en relaties Maatschappelijk-sociaal leven

- *Korte beschrijving* → In de jaren '70 en '80 is het concept sociale en emotionele eenzaamheid uitgewerkt en is de eenzaamheidsschaal ontwikkeld voor gebruik in wetenschappelijk onderbouwd vragenlijstonderzoek. De schaal had tot doel de eerder gehanteerde relatief korte instrumenten te vervangen. De eenzaamheidsschaal is een schaal bestaande uit 11 items, verdeeld over 6 positief en 5 negatief geformuleerde items. De beleving van een gebrek aan relevante sociale relaties staat hierbij centraal. De score ligt tussen 0 en 11. Een hogere score komt overeen met een hogere mate van eenzaamheid.^{1,2}
- *Doelgroep* → het meten van eenzaamheid onder volwassenen tussen de 25 en 75 jaar op groepsniveau¹
- *Auteur*:
 - ✓ *Oorspronkelijke versie* → de Jong-Gierveld J, Kamphuis F (1985)¹
 - ✓ *Nederlandse versie* → de Jong-Gierveld J, Kamphuis F (1985)¹

2 Doel van het meetinstrument

- Evaluatief / effectiviteit

3 *Soort / vorm van het meetinstrument*

- Combinatie van: vragenlijst / interview
- *Opbouw* → totaal 11 items, 2 schalen:
 - 1) Sociale eenzaamheid
 - positief geformuleerde uitspraken, items 1, 4, 7, 8, 11
 - 2) Emotionele eenzaamheid
 - negatief geformuleerde uitspraken, items 2, 3, 5, 6, 9, 10
- *Invulinstructie* → Wilt u van elk van de volgende uitspraken aangeven in hoeverre die op u, zoals u de laatste tijd bent, van toepassing is? Omcirkel dat antwoord.
- *Meetniveau* → per item: wijze score (5-puntsschaal); meetniveau ordinaal ja! (=ja, geheel mee eens); ja; min of meer; nee; nee! (= nee, geheel mee oneens)
- *Meetniveau* → totaalscore: wijze score (0-11); meetniveau ordinaal^{3,4}

De volgende stappen dienen doorlopen te worden voor de scoring:

Stap 1:

Tel het aantal neutrale en positieve antwoorden ('min of meer', 'ja', 'ja!') op de items 2, 3, 5, 6, 9, 10 (=emotionele eenzaamheidsscore).

Tel het aantal keren dat niet geantwoord is op de items 2, 3, 5, 6, 9, 10 (=missende emotionele eenzaamheidsscore).

Tel het aantal neutrale en negatieve antwoorden ('min of meer', 'nee', 'nee!') op de items 1, 4, 7, 8, 11 (=sociale eenzaamheidsscore).

Tel het aantal keren dat niet geantwoord is op de items 1, 4, 7, 8, 11 (=missende sociale eenzaamheidsscore).

Stap 2:

Bereken de totale *eenzaamheidsscore* als de optelling van de *emotionele eenzaamheidsscore* en de *sociale eenzaamheidsscore*.

Stap 3:

De totale *eenzaamheidsscore* is alleen geldig wanneer de optelling van de *missende emotionele eenzaamheidsscore* en de *missende sociale eenzaamheidsscore* 0 of 1 is.

De *sociale eenzaamheidsscore* is alleen geldig wanneer de *missende sociale eenzaamheidsscore* 0 is.

De *emotionele eenzaamheidsscore* is alleen geldig wanneer de *missende emotionele eenzaamheidsscore* 0 is.⁴

4 *Verkrijgbaarheid*

- *Opvraagbaar bij* → VU University, Faculty of Social Sciences, Department of Sociology⁴
http://home.fsw.vu.nl/tg.van.tilburg/manual_loneliness_scale_1999.html
(Zie 2. The scale items)
- *Geschatte kosten* → gratis
- *Copyright* → ja

5 *Methodologische kwaliteit*

Er zijn geen recente onderzoeken naar de eenzaamheidsschaal met 11 items. Voor de verkorte versie met 6 items is er recent onderzoek gedaan.¹⁰

- **Interne consistentie**

→ Gehele lijst:

Cronbach's α : range 0.80 tot 0.90⁴

KR-20: N=117, alleenstaande vrouwen van 25-65 jaar: 0.90⁵

KR-20: N=199, alleenstaande vrouwen van 25-65 jaar: 0.89⁵

KR-20: N=84, alleenstaande vrouwen van 25-65 jaar: 0.83⁵

KR-20: N=40, alleenstaande vrouwen van 25-65 jaar: 0.80⁵

KR-20: N=148, alleenstaande vrouwen van 25-65 jaar: 0.90⁵

KR-20: N=186, alleenstaande vrouwen van 25-65 jaar: 0.86⁵

- **Reproduceerbaarheid**

✓ *Betrouwbaarheid (reliability)* →

✓ *Overeenkomst (agreement)* →

- **Validiteit**

✓ *Content validity* → De originele versie van de eenzaamheidsschaal bestond uit 34 meerdimensionale items. De onderzoekers hebben bij een populatie van 114 eenzame personen de ervaringen geïnventariseerd. Vervolgens zijn de items voorgelegd aan een tweetal populaties. Tenslotte zijn 11 unidimensionele items overgebleven.⁴

De Commissie Testaangelegenheden Nederland van het Nederlands Instituut van Psychologen beschreef de kwaliteit van de eenzaamheidsschaal op 18 april 2000 als volgt: content validity: sufficient.⁴

✓ *Criterion validity* → De Commissie Testaangelegenheden Nederland van het Nederlands Instituut van Psychologen beschreef de kwaliteit van de eenzaamheidsschaal op 18 april 2000 als volgt: criterion validity: insufficient due to absence of research.⁴

Sensitiviteit, n=3823, zelfstandig wonende personen (54-89): 75%.³

Specificiteit, n=3823, zelfstandig wonende personen (54-89): 81%.³

✓ *Construct validity* →

Correlatie met meetinstrument NHP: R (Pearson), n=enkele duizenden, p=populatie 64-plussers:

Dimensie:

Sociale isolatie 0.45

Emotionele reacties 0.29

Slaap 0.26

Energie 0.21

Pijn 0.17

Lichamelijke mobiliteit 0.17⁶

Correlatie met meetinstrument Coop/Wonca: R (Pearson), n=enkele duizenden, p=populatie 64-plussers:

Dimensie:

- Sociale toestand 0.36
- Psychische toestand 0.36
- Lichamelijke toestand 0.18
- Dagelijkse bezigheden 0.29⁶

Correlatie met meetinstrument Mos: R (Pearson), n=enkele duizenden, p=populatie 64-plussers:

Dimensie:

- Psychisch functioneren 0.40
- Fysiek functioneren 0.25⁶

Correlatie met meetinstrument GHQ: R (Pearson), n=enkele duizenden, p=populatie 64-plussers: 0.39⁶

Correlatie met meetinstrument GHQ: R (Pearson), n=173, p=populatie eenoudergezinnen in de huisartspraktijk: 0.36⁷

Correlatie met meetinstrument Sds: R (Pearson), n=173, p=populatie eenoudergezinnen in de huisartspraktijk: 0.55⁷

- **Responsiviteit / longitudinale validiteit** → geen gegevens bekend

6 *Hanteerbaarheid / feasibility*

- *Taal* → Nederlands, Engels, Italiaans, Duits, Pools, Frans⁴
- *Benodigdheden* → pen, scoreformulier
- *Randvoorwaarden* → niet bekend
- *Benodigde tijd* → 1-2 minuten
- *Gebruikershandleiding* → ja, beperkt⁴:
http://home.fsw.vu.nl/tg.van.tilburg/manual_loneliness_scale_1999.html

7 *Normgegevens*

- *Uitkomstklassen en normgegevens* →

Tabel 1: Eenzaamheidsschaal indeling in klassen en frequentieverdeling²

Auteurs	Kenmerken van de onderzoekspopulatie	Benaming	Indeling schaal grens	%
Bosma (1988) 12-items schaal	Gestratificeerde steekproef Ouderen 65-75 jaar n=512	Niet/nauwelijks	0-3	66
		Enigszins	4-6	20
		weleenzaam	7-12	14
Kooij (1988) ⁶	Ouders in eenoudergezinnen n=173	Niet eenzaam	0-1	29
		Matig eenzaam	2-6	71
		Erg eenzaam	7-11	
Aben e.a. (1989)	Zelfstandig wonende ouderen 65-80 jaar n=344	Niet eenzaam	0	36
		Matig eenzaam	1-3	33
		Eenzaam	4-7	20
		Zeer eenzaam	8-11	10
Jong de (1999) ³	Onbekend Gegevens uit de handleiding	Niet eenzaam	0-2	
		Matige eenzaamheid	3-8	
		Sterke eenzaam	9-10	
		Zeer sterke eenzaamheid	11	

Drie cesuren 3, 9 en 11; 68%= niet eenzaam, 28%=matig eenzaam, 3%= sterk eenzaam, 1%= zeer sterk eenzaam n=3823.³

8 *Overige gegevens*

- Er bestaat ook een 6-item eenzaamheidsschaal.^{7,8}
- De schaal is ontwikkeld voor gebruik in wetenschappelijk onderbouwd vragenlijst-onderzoek. Het is niet bekend of de eenzaamheidsschaal ook toepasbaar is voor het bepalen van het al dan niet eenzaam zijn van afzonderlijke personen. Daarom is het niet toegestaan de schaal voor zo'n toepassing te gebruiken.
- Voor de verkorte versie is er recent onderzoek gedaan.¹⁰

9 *Literatuurlijst*

1. de Jong Gierveld J. Personal relationships, social support and loneliness. *Journal of social and personal relationships*. 1989 May;6(2):197-221.
2. König-Zahn C, et al. Het meten van de gezondheidstoestand: beschrijving en evaluatie van vragenlijsten: deel 2 lichamelijke gezondheid, sociale gezondheid. Assen: Van Gorcum; 1994.
3. van Tilburg TG, et al. Cesurbepaling van de eenzaamheidsschaal. *Tijdschrift voor gerontologie en geriatrie*. 1999;30:158-163.
4. de Jong Gierveld J, van Tilburg T. *Manual of the Loneliness Scale 1999*. Amsterdam: VU University, Faculty of Social Sciences, Department of Sociology. Available from: http://home.fsw.vu.nl/tg.van.tilburg/manual_loneliness_scale_1999.html [Geraadpleegd op 2014 Oktober 14]
5. van Tilburg TG, et al. Stability of scale quality under various data collection procedures: a mode comparison on the Jong-Gierveld loneliness scale. *International journal of public opinion research*. 1991;3(1):69-85.
6. Meyboom-de Jong B, et al. Studies with the Dartmouth Coop Charts in general practice: comparison with the Nottingham Health Profile and the General Health Questionnaire. In: *Wonca Classification Committee. Functional status measurement in primary care*. New York; Berlin; Heidelberg: Springer Verlag; 1990.

7. Kooij LR. Eenoudergezinnen in de huisartspraktijk [thesis]. Leiden: Universiteit Leiden; 1988.
8. de Jong Gierveld J, van Tilburg T. A six-item scale for overall, emotional and social loneliness: confirmatory tests on survey data. *Research on aging*. 2006;28:582-598.
9. de Jong Gierveld J, van Tilburg T. De ingekorte schaal voor algemene, emotionele en sociale eenzaamheid. *Tijdschrift voor gerontologie en geriatrie*. 2008;39:1,4-15.
10. de Jong Gierveld J, van Tilburg T. The De Jong Gierveld short scales for emotional and social loneliness: tested on data from 7 countries in the UN generations and gender surveys. *European journal of ageing*. 2010;7(2):121-130.